הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר זמנים

משנה למלך על משנה תורה, הלכות שבת

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות שבת

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-שבת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ה 4
פרק ה 5
הלכה ו 5
הלכה ט 6
פרק ו 7
הלכה ט 7
הלכה טז 10
הלכה יז 10
פרק יא 10
הלכה ה 10
פרק יב 11
הלכה ז 11
פרק יד 12
הלכה א 12
פרק יח 12
הלכה א 12
הלכה יח 14
הלכה כא 14
הלכה כב 14
הלכה כז 15
פרק כב 15
הלכה יז 15
פרק כג 16
הלכה ד 16
פרק כד 16
הלכה ז 16

פרק א

הלכה ג

והעושה אותו בזדון מכין אותו מכת מרדות. (כתב ה"ה שהוא מפני שעבר על לא תעשה של דבריהם בדבר שיש לו עיקר מן התורה, ועיין בדברי הרב המחבר פי"ז מהלכות איסורי ביאה דין ו'. ומ"ש ה"ה בדבר שיש לו עיקר מן התורה נראה שדעתו כההיא דכתב הר"ן הביא דבריו מרן הכ"מ פ"ו מה' ת"ת דין י"ד יע"ש):

הלכה ה

דברים המותרים וכו'. פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון ואיפסקא הלכה כר' שמעון דדבר שאינו מתכוין מותר כדאיתא בפרק ב"מ ובפ' המצניע. ואיכא לספוקי אי פלוגתייהו באיסור תורה דוקא אבל באיסור דרבנן מודה ר"י דשרי או דלמא דאפי' באיסורין דרבנן אסר ר"י. ומסוגיא דפ' כירה (דף מ"ז) דאמרינן כל היכא דכי קא מכוין איכא איסור תורה כי לא קא מכוין גזר ר"ש וכל היכא דכי קא מכוין ליכא איסור תורה כי לא קא מכוין לא גזר. כפי הנחה זו דר"ש אינו מתיר כי אם באיסורין דרבנן ע"כ לומר דר"י דפליג עליה אוסר אפי' באיסורין דרבנן ואע"ג דלפי האמת לא קיימא ההיא סוגיא אלא דר"ש מתיר אפי' באיסור תורה. ומ"מ מאי דהוה ס"ל דההיא דגורר אדם מטה וספסל דהוא איסור דרבנן משום דהוי חורש כלאחר יד הך סברא קיימא אף לפי המסקנא. ואע"ג דר"ש מתיר אפי' באיסור תורה מ"מ נקט פלוגתייהו באיסור דרבנן להודיעך דר"י אוסר אפי' באיסורין דרבנן. הכלל העולה דמסוגיא זו נראה דר"ש מתיר אפי' באיסור תורה ור"י אוסר אפי' באיסור דרבנן אך מגירסת רש"י ביומא (דף ל"ד) דגריס ה"מ בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן הוא מוכח בהדיא דס"ל דר"י לא אסר דבר שאינו מתכוין כי אם באיסור תורה אבל באיסור דרבנן אף ר"י מודה דשרי. והתוס' שם דחו דברי רש"י מכח סוגיא דפ' כירה שכתבנו. וראיתי להתוס' פ"ק דכתובות (דף ה') ד"ה אם שכתבו ומיהו הכא מותר לכתחלה משום דאיכא תרתי מקלקל בחבורה ודבר שאינו מתכוין. ונראה שכונתם היא משום דמקלקל לא אסור כי אם מדרבנן ומש"ה כל שאינו מכוין שרי אף לר"י. (א"ה נראה דעל הגמ' עצמה לא קשיא ליה דאילו הכא אמרינן אפילו אם תמצא לומר דהלכה כר"י מקלקל הוא ושרי ורב גופיה דפסק כר"י סבר דהכא שרי כמבואר בסוגיא וזה הפך סוגיא דפ' כירה. דאיכא למימר דר"י אסר בכל גוונא ואנן ס"ל כותיה בחדא וגבי מקלקל לא ס"ל כותיה והכי מוכח מדאמרינן בברייתא לא יבעול בתחלה בשבת וחכמים מתירין ואמרינן מאן חכמים ר"ש דאלמא לר' יהודה ה"נ אסור

אע"ג דהוי מקלקל. ואפשר היה להעמיס כן בדברי התוס' ומשום הכי לא הוקשה להם מסוגיא דפ' כירה ושם ביומא דשקלינן וטרינן אליבא דר"י גופיה קשיא להו שפיר. אלא דלא ניחא ליה להרב המחבר לפרש כן בדברי התוס' דא"כ מאי קשיא להו מההיא דגורר אדם ודוק): ותמהני איך לא הוקשה להם מאותה סוגיא דפ' כירה דמוכח מינה דאפי' באיסורין דרבנן אוסר ר"י וכמו שהקשו לרש"י מסוגיא זו ביומא כנזכר ולחלק ולומר דשאני מקלקל משאר איסורין דרבנן כגון חורש כלאחר יד או צירוף דרבנן דהני אף שאין איסורן כי אם מדרבנן אף שאינו מכוין אסור אבל מקלקל קיל וכל שאינו מכוין שרי לא מצאתי טעם לחילוק זה: וראיתי להתוס' בפ"ג דבכורות דף נ"ד שכתבו בפירוש דעוקר דבר מגידולו כלאחר יד שרי באינו מכוין אף לר"י משום דאף במכוין לא אסיר כי אם מדרבנן וא"כ יש לתמוה דאיך לא הוקשה להם מאותה סוגיא דפ' כירה דמוכח מינה דחורש כלאחר יד אסור לר"י אף שאינו מכוין וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד: ודע דאף למאן דאית ליה דר"י דאוסר דבר שאינו מכוין שהוא דוקא באיסור תורה אבל באיסורין דרבנן אף ר"י מודה דשרי באינו מכוין לא כל איסורין דרבנן שוין לענין זה דדוקא באיסור דרבנן דאין איסורין הללו מן התורה בשום מקום אז הוא דאמרינן דכל שאינו מכוין שרי אף לר"י אבל באיסורין דרבנן דבמקום אחר איסור זה כדמותו אסור מן התורה אף שבמקום זה אינו אסור כי אם מדרבנן מכל מקום אף שאינו מכוין אסור לר"י משום דכל דתקון כעין דאורייתא תקון כ"כ התוס' פ"ג דבכורות דף כ"ד (א"ה וכ"כ הרשב"א בחדושיו למס' שבת פ' כירה דף מ"ז יע"ש): ודע דאף למ"ד דר"י דאוסר שהוא אף באיסורין דרבנן מ"מ היכא דאיכא מצוה שרי כיון דאיכא תרתי דהיינו דליכא איסור תורה וגם אינו מכוין כ"כ התוס' פ"ק דכתובות דף ה' ובפ"ג דבכורות דף כ"ד כתבו דיש לחלק בין במקום מצוה למקום שאין מצוה יע"ש (א"ה ועיין עוד בדברי ה"ה רפ"י מה' טומאת צרעת):

פרק ה

הלכה ו

הכורך דבר שמדליקין בו וכו'. ברייתא פ"ק דשבת כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק אבל להקפות מותר. וכתב ה"ה וז"ל ופירש רבינו להדליק להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה וכ"ה בהלכות זה הלשון להקפות להקשות הפתילה וכן פירש רש"י ז"ל כדי שתהא הפתילה צפה ולא תטבע בשמן וכו'. וז"ל הטור סימן רס"ד ואם כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו אם כיון

להדליק אסור להקפות שרי ופירש"י ז"ל שלא כרכו סביביו אלא נתן דבר פסול תחת הפתילה שתהא צפה שלא תטבע בשמן ורב אלפס פירש אפילו כרכו סביבה שרי וכן פירש הרא"ש ומטעם זה מותר לתת גמי בפתילה כדי שתהא זקופה ע"כ. וכתב מרן הב"י דהטור מפרש דברי רש"י כמו ה"ה ודלא כהרא"ש. ותמהני מגדולת חכמתו שהרי לפי דבריו אין חילוק בין רש"י והרי"ף אלא היכא שכיון להעבות הפתילה ולהרבות אורה דלרש"י אסור ולהרי"ף שרי אבל היכא שכיון להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת שלא תשתלשל למטה אף רש"י יודה דשרי. ומדברי הטור שכתב פירש"י שלא כרך סביבו והרי"ף פירש אפילו כרך סביבו שרי משמע דס"ל דלרש"י כל היכא דכרך סביבו אסור אפילו שכיון להקשות הפתילה דאי לא תימא הכי אלא דאף לרש"י היכא דכיון להקשות שרי ולא פליגי אלא בכיון להרבות אורה. לא הו"ל להטור לתלות מחלוקתם בכרך או לא כרך אלא בכיון להקשות הפתילה או להרבות אורה. וממ"ש גם כן בסוף דבריו ומטעם זה מותר לתת גמי בפתילה כדי שתהא זקופה מוכח נמי שהבין בדברי רש"י דכל היכא שכרך סביבו אף שכיון להקשות אסור ומשום הכי כתב דזה הדין נפיק מתוך פירוש הרי"ף ולא מדברי רש"י. ואם כדברי מרן אף רש"י מודה בדין זה דמותר לתת גמי כדי שתהא זקופה וצ"ע:

הלכה ט

חלב שהתיכו וכו'. בפ' ב"מ (דף כ"א) א"ר ברונא אמר רב חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק. ואהא דתנן התם (דף כ"ד:) וחכמים מתירים בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים, פירש"י שמן דגים מקרבי דגים שנימוחו. וכתב מרן הב"י סימן רס"ד וז"ל. ורש"י פירש בשמן דגים מקרבי דגים שנימוחו ודייק למיכתב מקרבי כלומר שמהקרבים שנימוחו מסננין אותו ומוציאין הצלול וזהו שמן צלול דשריא מתני' אבל כל שלא הוציאו הצלול היינו קרבי דגים דרב ברונא, ע"כ. ותמיהא לי מלתא מהא דפריך בגמ' (דף כ"ו) סומכוס היינו ת"ק ותירצו איכא בינייהו דרב ברונא ולא מסיימי ופירש"י איכא בינייהו דרב ברונא דאמר צריך לתת לתוכו שמן כל שהוא א"נ דאכשר חלב מהותך בתערובת שמן כל שהוא ואחד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא דחלב ניתר בתערובת אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים ע"י תערובת אבל חלב כלל לא. משמע דבמאי דהצריך רב ברונא תערובת שמן בקרבי דגים פליגי ת"ק וסומכוס. ואם כדברי מרן ז"ל דשמן דגים לאו היינו קרבי דגים דרב ברונא לא פליגי בקרבי דגים דרב ברונא וליכא למימר דס"ל דיש חילוק בין שמן דגים דמתני' לשמן דגים דברייתא דשמן דגים דמתני' הוא שמהקרבים שנימוחו

מסננין אותו ומוציאין הצלול ושמן דגים דברייתא הוא קרבי דגים דרב ברונא. דמאי דוחקיה דרש"י לומר דשמן דגים הוא קרבי דגים. וא"כ תרווייהו לא סברי בכולה מלתא כרב ברונא לימא דשמן דגים דברייתא הוי כמו דמתני' ולא פליגי אלא בחלב מהותך כההיא דלעיל (דף כ"ד) אלא ע"כ אית לן למימר דרש"י ס"ל דקרבי דגים ושמן דגים כולה חדא מלתא ומש"ה לא ס"ל לחד מינייהו בכולה מלתא כרב ברונא דאי מה שאסרו בחלב מהותך הוא אפילו על ידי תערובת הא לא ס"ל כרב ברונא שהתיר ע"י תערובת. ואי מה שאסרו חלב מהותך הוא בעיניה אבל ע"י תערובת שרי כרב ברונא א"כ כשהתירו שמן דגים הוא אפילו בעיניה והא לא אתי כרב ברונא דהוא לא התיר אלא ע"י תערובת, ודוק:

פרק ו

הלכה ט

דבר שאינו מלאכה וכו'. זה מוסכם מכל הגאונים כמ"ש ה"ה ז"ל. ודע דכתב המרדכי בפ"ק דשבת על אודות היהודים הקונים המכסים בשבת ושוכרים להם נכרי לקבל מכס בשבת נראה דבקבולת מותר דב"ה מתירים עם השמש ליתן עורות לעבדן אע"ג דמלאכה דאורייתא היא ואת"ל שיש לחלק בין הנך שאין הישראל קובע מלאכתו לנכרי לעשות רק בשבת ובנדון זה קובע לו ליטול המכס בשבת מ"מ נ"ל להביא ראיה להתיר מדתניא בפ' מי שהחשיך דמשום פסידא שרו ליה רבנן דאי לא שרו ליה אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר ה"נ לא שנא וכ"ש להציל מידם דאי לא שרו ליה יפסיד כל חובו בדיחוי כל שהוא, עכ"ל. ומרן הב"י סימן רמ"ד הקשה ע"ז דל"ל למהר"ם לאהדורי אפרק מי שהחשיך למיפרק מאי דקשיא ליה דבהנך אין ישראל קובע מלאכתו בשבת ובנדון זה קובע לו ליטול מכס בשבת לימא דשאני הכא שאין בקבלת המכס איסור דאורייתא י"ל דסתם מקבלין המכס צריכין לכתוב והא איכא מלאכה דאורייתא ועי"ל דלא שני לן באמירה לנכרי שלא במקום מצוה בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן, ע"כ. ויש לתמוה דאיך עלה בדעתו של מרן ז"ל למימרא דאמירה לנכרי לא אסירא אלא במלאכה דאורייתא אבל במלאכה דרבנן שרי שהרי רבינו ז"ל הכא בפרקין לא התיר לומר לו לנכרי לעשות בשבת דבר שהוא אסור משום שבות אלא בדאיכא מקצת חולי או צורך מצוה. וכבר עמד ע"ז מהר"א ששון בתשובה סימן קנ"ו ותירץ דע"כ לא הצריך רבינו מקצת חולי או צורך מצוה אלא כשבשבת אומר לנכרי לעשותו אבל אם אומר לנכרי בימי החול לעשותו בשבת אז שאני לן בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן ובתירוץ שני שתירץ מרן חידש לנו חידוש גמור דאפילו דבר שאינו אסור לעשותו אלא משום שבות אסור

לומר לנכרי לעשות ואפילו קודם השבת, עכ"ד. ולפי דעתי עדיין לא נתיישבו דברי מרן בזה דאף דמדברי רבינו ז"ל ליכא הוכחה לזה מ"מ מדברי שאר פוסקים משמע דאית להו דאפי' בדאיכא תרתי לטיבותא דהיינו קודם השבת ואיסור שבות אסור. דהרי הרא"ש ז"ל בפרק השוכר את הפועלים הביא בשם ר' סעדיה דאסור לומר לנכרי מע"ש הילך מעות וקנה לי כך וכך. וכן הר"ש בר ברוך והסמ"ג אסרו בפירוש אפילו בדאיכא תרתי לטיבותא. ומדברי הטור סימן ש"ז נמי משמע הכי שכתב אסור לו לשכור פועלים ולא לומר לנכרי לשכור לו פועלים ואסור לומר לו אפילו קודם השבת לעשותו בשבת, ע"כ. ובודאי דלא מיירי ששוכר פועלים שיבנו לו בשבת שהרי דינים אלו כבר ביאר אותם הטור בריש הלכות שבת. א"ו דלא מיירי אלא שהוא שוכר אותם שיבנו בחול ואפ"ה אסור ואע"פ ששכירות פועלים אינו אסור אלא משום שבות ואומר לו קודם השבת. באופן דהדרא קושיין לדוכתא דאיך עלה בדעתו של מרן ז"ל לחלק באמירה לנכרי דקודם השבת בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן: ונ"ל דלא דמי נדון דמהר"ם לדברי רבינו משום דמה שאסר רבינו אפי' בשבות ואפילו קודם השבת הוי דוקא כשהמלאכה שעושה הנכרי בשבת אדעתא דישראל קא עביד ולא אדעתא דנפשיה ומש"ה אף שיאמר לו קודם השבת ואינו אסור אלא משום שבות אסור. וכן נמי דברי ר' סעדיה ור"ש בר ברוך והסמ"ג והטור בהכי קא מיירי שהנכרי עושה המלאכה בשבת אדעתא דישראל. אבל בנדון דמהר"ם שהיה הדבר בקבולת דודאי דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד ודמי להההיא דנותנין כלים לכובס ועורות לעבדן. ואפ"ה רצה מהר"ם לחלק בקבלנות בין כשהישראל קובע מלאכתו בשבת ובין כשאינו קובע מלאכתו בשבת. לזה הקשה מרן דאף דנימא דיש חילוק בקבלנות הוי דוקא במלאכה דאורייתא אבל במלאכה דרבנן ובקבלנות אף שיהיה קובע מלאכתו בשבת שרי. ולפי זה נמצא דתירוצו השני של מרן שכתב דאף בקבלנות אין הפרש בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן הוי חידוש גמור: עוד כתב מרן ז"ל על דברי מהר"מ הנזכר וז"ל ואין להקשות דהתם בפ' מי שהחשיך לא שרינן ליה משום פסידא אלא כי היכי דלא ליעביד איסורא רבה דהיינו הולכת ד"א ברה"ר דהוי איסורא דאורייתא אבל הכא דכי מקבל המכס ליכא אלא איסור דרבנן אמאי נישרי איסור אמירה לנכרי דהא ה"נ איכא למיחש לאיסורא דאורייתא דהיינו שמא יכתוב שכן דרך מקבלי המכס ע"כ. והקשה ע"ז מהרא"ש בסי' הנזכר דהתינח לפי תירוץ הראשון אבל לפי תירוץ ועי"ל דמשמע דלא אצטריך לתירוץ דכתיבה מאי מתרץ עכ"ד. ונראה דבין לפי התירוץ הראשון בין לפי התירוץ השני לעולם איכא ספיקא דשמא יכתוב אלא דלעיל שאנו באים לאסור מטעם קובע מלאכתו ולפי דברי מרן קובע מלאכתו לא שייך

אלא במלאכה דאורייתא אי כתיבת המכס לא הוי ודאי שלעולם כותבין לא הוה אסור משום דכיון דאינו אלא ספק שמא יכתוב אין הישראל קובע מלאכתו שיכתוב ומש"ה הוצרך מרן לתרץ דסתם מקבלי המכס צריכין לכתוב כלומר דהוי ודאי דלעולם כותבים ומש"ה אסור דהוי כקובע לו שיכתוב בשבת. ולפי תירוץ השני ס"ל דאף דנימא דאינו ודאי שיכתוב אלא ספק אפ"ה אסור מטעם דלא שאני לן וכו'. אבל הכא שאנו באים לאוסרו מטעם שלא יבא לאיסורא דאורייתא אף שלא יהיה ודאי שיכתוב אלא משום ספק ספיקא שרינן ליה: א"נ אפשר לתרץ באנפא אחרינא והוא בהקדים קושיא אחת דחילוק זה שחילק מרן בין היכא דאיכא למיחש שיבא לאיסורא דאורייתא להיכא דליכא למיחש אלא לאיסורא דרבנן אינו מוסכם מכל הפוסקים והתוס' ובעה"ת ז"ל חולקים בזה כמבואר בטור סימן של"ד יע"ש. וא"כ מאי קשיא ליה למרן לימא דמהר"ם ס"ל כהתוס' ובעה"ת. אשר ע"כ נ"ל דכונת מרן ז"ל אינו אלא לומר שלא נוכל להכריח מכאן דס"ל למהר"ם כסברת התוס' ובעה"ת מדהשוה דין המכס לדין מי שהחשיך משום דכי היכי דמספקא לן לעיל אי ס"ל למהר"ם דקובע מלאכתו בשבת לא אסור אלא במלאכה דאורייתא ובמכס איכא למיחש לשמא יכתוב או דלמא דאף דליכא למיחש לשמא יכתוב אסור משום דלא שאני לן בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן. ה"נ איכא לספוקי דשמא ס"ל למהר"ם דאיכא חששא דשמא יכתוב ומש"ה ליכא הוכחה כלל והכי דייק לישנא דמרן שכתב ואין להקשות בלשון שלילה. אך קשיא לי בדברי מרן ז"ל במה שהקשה דלמה ליה לאהדורי אפרק מי שהחשיך דהן לו יהי שאין כאן איסור אמירה לנכרי סוף סוף אסור ליקח שכר שבת וכ"כ הטור סי' רמ"ג וז"ל אבל אם היה משכירה לימים אסור ליקח שכר שבת. ובודאי דמיירי אף שאינו אומר לנכרי לעשות בשבת דאי מיירי כשאומר לנכרי לעשות בשבת ת"ל דאסור משום אמירה לנכרי ונכרי נמי אדעתיה דישראל קא עביד ואפ"ה אסור ליקח שכר שבת אם לא בהבלעה. ומרן ז"ל ג"כ בהסכמה עלה דאההיא דישראל ונכרי שקבלו מטבע הוקשה לו דהיכי התיר להשכירה ליום שבת דהא נוטל שכר שבת ותירץ דמשום פסידא שרו ליה. ה"נ בנדון דמהר"ם נימא דמש"ה הוצרך לטעמא דפסידא כדי להתיר לו ליקח שכר שבת: ונראה דמרן נמי ס"ל דאי לאו טעמא דפסידא היה אסור ליקח שכר שבת אף דליכא איסור אמירה אלא דממשמעות דברי מהר"ם דקאמר בין הנך שאין הישראל קובע מלאכתו לנכרי לעשות רק בשבת ובנדון זה קובע מלאכתו וכו' משמע דכל עצמו לא הוצרך לטעמא דפסידא אלא משום איסור אמירה לנכרי דאי משום שכר שבת ל"ל למימר דהתם אין הישראל קובע מלאכתו לימא דשאני התם דאין הישראל נוטל שכר שבת. ומש"ה הוקשה לו דמטעם איסור

אמירה לנכרי לא צריכנא לטעמא דפסידא. ומ"מ צריך להתיישב בדבר משום דחזינן דבנדון מהר"ם הוקשה לו דמכס דנכרי הוי מלתא דפרהסיא ולא הקשה מטעמא דנוטל שכר שבת משמע דהוה קס"ד דאף דטעמא דפסידא מהני לנוטל שכר שבת למלתא פרהסיא לא מהני. ואילו בההיא הג"א שהביא מרן הב"י סי' רמ"ה לא הוקשה לו אלא מטעמא דנוטל שכר שבת ואלו מטעמא דפרהסיא לא הוקשה לו. משמע דס"ל דיותר ראוי להחמיר בנוטל שכר שבת ממלתא דפרהסיא. וכתב הטא"ח סי' ש"ה וכן מותר לומר לנכרי לחלוב בהמתו וכתב מרן שכ"כ המרדכי בפ' מי שהחשיך ועיין במרדכי ספ"ב דמציעא סי' של"ח ובהגהות מרדכי דשבת סי' קפ"ה:

הלכה טז

מותר להשאיל כלים כו'. מבואר בפ"ק דע"ז וכתב הסמ"ק ישראל שהשכיר שוורים לנכרי יש מתירים אם הנכרי קבל עליו אחריות וכו' ויש אוסרים. אעפ"כ כיון דאין הנכרי יכול למוכרה אם ירצה נקראת בהמת ישראל בכל מקום וישראל מצווה על שביתת בהמתו ע"כ. ומרן הב"י סי' רמ"ה כתב שדברי ריצב"א שהתיר אפי' כשאין רשות בידו להוציאם כדעת המתירים ע"כ. ואני תמה על זה משום דע"כ לא התיר ריצב"א אפי' כשאין רשות ביד הנכרי להוציאם אלא כשמכרם או כשהלוה אותם בהלואה גמורה דנמצא דהשורים הם של נכרי ומש"ה אף שמשכנם אח"כ ואין רשות ביד הנכרי להוציאם אפ"ה שרי משום דהשורים הם של נכרי. אבל בנדון הסמ"ק דהשורים הם של ישראל אף שקיבל עליו אחריות מיתה וגזלה וגנבה ויוקרא וזולא אפ"ה אסור משום דהשוורים הם של ישראל וא"כ ריצב"א ז"ל אפשר דס"ל כדעת האוסרים:

הלכה יז

המשתתף עם הנכרי במלאכה או בסחורה וכו'. ברייתא ספ"ק דע"ז ישראל ונכרי שקבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לנכרי טול חלקך בשבת ונסתפקנו במי שקונה הגאבילה אם מותר ליקח גאבילה משחיטת יו"ט אי מיחזי כנוטל שכר שבת. ומדברי הריב"ש סי' תצ"ח ות"ק מוכח דשרי דהא התם בליל י"ט שחטה וצידד הרבה לומר דאסורה משום נוגע בדבר ש"מ דמותר ליקח גאבילה משחיטת יו"ט:

פרק יא

הלכה ה

ואחד המעבד ואחד המולח וכו'. דברי רבינו מבוארים בגמרא בפרק כלל גדול. ודע דבפרק הקומץ רבה (דף כ"א) דריש בברייתא תקריב מלח ואפי' בשבת. וקשיא לי דלמאי

אצטריך קרא והלא ליכא איסור תורה במליחת בשר דהא קי"ל דאין עיבוד באוכלין. ובהתוכחי בזה עם החכם השלם הדיין המצויין כמהר"ר יעקב אלפאנדארי כתב אלי וז"ל זאת אומרת שנמצא בידי שטה למסכת מנחות לראשונים לא נודע למי היא וכתוב בגוה דכרונא וז"ל. ויש להקשות איזה מלאכה כאן דאיצטריך קרא לומר דדחי שבת והלא מולח אינו אלא משום מעבד ואין עיבוד באוכלים. ונ"ל דכיון דקרבן תמיד דמוסף שבת היה כליל ואינו נאכל לאו כעיבוד אוכלים דמי כיון שאינו נאכל א"נ תיקון קרבן הוא כמעבד דמי ע"כ: אמנם היה נראה לענ"ד דמשכחת לה בשתי דרכים האחד ששנינו בת"כ ונתח אותה יכול אף הפסולה תהא טעונה הפשט ונתוח ת"ל אותה כשרה ולא פסולה ופסולה שעלתה ע"ג המזבח קרבה כמו שהיא ופירושה דכל שנפסלה בקדש כגון שלא לשמה וכיוצא אם עלתה לא תרד ועלה קאמר דאינה צריכה הפשט ועוד שנינו שם והקטיר אע"פ שפסול אע"פ שנותר אע"פ שפגול אע"פ שיוצא כו' עולה אע"פ שלא הפשיט כו' וא"כ זכינו לדין דצריכה מלח כדין כל קרבן דלא ממעטי ממלח וכיון שהיא בעורה הרי מעבד גמור. עוד דרך שני דאמרינן בפרק אלו דברים משמחן בשעירי הרגלים ומקשה חדא דשעירי הרגלים חי הם נאכלים צלי אין נאכלים כו' ושנינו בת"כ פ' צו חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור מתנה לכהן רצו להפשיט מפשיטין רצו לאוכלם אוכלים אותם ואת עורותיהם. והרא"ה בספר בדק הבית עלה ס"ח כתב דמ"ש בגמרא וכן לצלי הוא דגם מה שנאכל לכהנים צריך מליחה והוא בכלל על כל קרבנך וכתב דההיא דשעירי הרגלים הנאכלים חיים אבל צריכים מליחה א"כ זכינו לדין דאצטריך קרא למשרי מליחה אם רצו לאכלם בעורם עכ"ל: (א"ה ומה שעמד הרב המחבר על תירוץ הראשון אכתבנו בהלכות תמידין בס"ד כי שם ביתו יע"ש):

פרק יב

הלכה ז

ובדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד: (א"ה עיין בדברי הרב המחבר בהלכות מלוה ולוה):

פרק יד

הלכה א

ארבע רשויות לשבת רה"י ור"ה וכרמלית וכו'. (א"ה לענין עיר קדשנו ירושלים אם היא כרמלית או רה"ר עיין בדברי הרב המחבר פ"ב מהלכות ביאת מקדש דין י"ט. ועיין מ"ש ה"ה פ"א מה' עירובין ד"ה וכן יע"ש):

פרק יח

הלכה א

המוציא דבר מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור שמועיל כלום וכו'. שיעורי ההוצאה נאמרו בס"פ כלל גדול ובפרקים הבאים אחריו. וכל השיעורין שנאמרו במס' שבת לגבי ט"ל מלאכות הוא דוקא לחיוב חטאת אבל איסור מן התורה איכא אף בפחות מכשיעור דקי"ל חצי שיעור אסור מן התורה וכ"כ רש"י בפ' כלל גדול (דף ע"ד) אההיא דאמרינן התם וכי מותר לאפות פחות מכשיעור וכ"כ בהג"א ר"פ המוציא יין: (א"ה ובתשובת מהר"ר צבי סי' פ"ו הביא דברי התוס' פרק בתרא דיומא בסוגיא דחצי שיעור שכתבו דאיצטריך ר"י לטעמא דחזו לאיצטרופי אע"ג דאית לן ריבויא דכל חלב וסיים וז"ל ולפ"ז בכל שאר איסורי תורה כגון התולש שער אחד בנזיר או בשבת או מוציא פחות מכשיעור אין בו איסור תורה כלל דטעמא דחזי לאצטרופי בלחוד לא מהני ע"כ. ולא זכר דברי רש"י והג"א הנז'). וכל השיעורין שאמרו כגון תבן כמלא פי פרה לא בעינן שתהיה כוונתו בהוצאה זו לפרה ולא עוד אלא אפי' במוציא תבן לגמל אם הוציא כמלא פי פרה חייב וזה מבואר בגמרא (דף מ"ו) דלא אזלינן בתר כוונתו מאחר שהוציא כשיעור משום דחיוב ההוצאה תליא אם אותו הדבר שהוציא מצניעין כמוהו וחכמים שיערו כל הדברים באיזה שיעור מצניעין: ודע דכל דבר הראוי לשני דברים ושיעורו של זה אינו כשיעורו של זה בהא אמרי' בגמרא (דף ע"ח) כל מלתא דשכיח ולא שכיח אזול רבנן בתר דשכיח לקולא שכיחא ושכיחא אזול רבנן בתר דשכיח לחומרא. וכל זה הוא במוציא בסתם ואינו מכוין בהוצאה זו לא לדבר דשכיח ולא לדבר דלא שכיח אבל במכוין לאיזה דבר בזה יש חילוק דיין דשתייתו שכיח ורפואתו לא שכיח דאזול רבנן לקולא בתר שתיה אם הוציא לרפואה פשיטא דחייב אפי' בכל שהוא וכדתנן המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא ואמרי' בגמרא ליתני המוציא לרפואה וכו' אלמא כל שהוא מוציא לרפואה לא אזלינן בתר השיעורין השנויין במשנה. ובדבש דאכילתו ורפואתו שכיחא דאזול רבנן בתר רפואתו לחומרא בזה אין חילוק בין

מוציא בסתם למוציא בכוונה דאם הוציא דבש לאכילה נראה ששיעורו כדי ליתן על הכתית ודמי למוציא תבן לגמל דאם הוציא כמלא פי פרה חייב כיון שיש בו כשיעור ה"נ כיון שיש בו שיעור כדי ליתן על הכתית חייב עד שהוציאו לאכילה: ולפי זה צריך לומר דמ"ש רבינו ז"ל בפרקין הלכה ו' המוציא מורסן אם לאכילה שיעורו כגרוגרת וכו'. השכיח דהתם הוא לאכילה שהוא השיעור המרובה אלא שאם הוציאו לבהמה שיעורו הוא כמלא פי גדי. וכן אם הוציאו לצביעה שיעורו הוא כדי לצבוע בגד קטן. וכן במוציא גרעינין השכיח הוא השיעור המרובה ואם הוציאו בסתם אזלינן בתר השכיח ולקולא. ומאי דכתב רבינו אם לאכילה לאו דוקא דאפי' בסתם נמי שיעורו כגרוגרת אלא משום דבעי למימר לבהמה ולצביעה לאשמועינן דאף דלא שכיחי אזלינן בתר כוונתו לחומרא נקט נמי ברישא אם לאכילה: עוד נ"ל לומר דכל דבר דשכיח ושכיח אף דבסתמא אזלינן לחומרא בתר שיעורא זוטא מ"מ אזלינן בתר מחשבתו לקולא כיון דהשיעור המרובה גם כן שכיח וכן הני דכתב רבינו כגון מורסן וגרעינין הוו שכיח ושכיח ואם היה מוציא בסתם היה שיעורו כדי לצבוע. ומ"מ כיון דהוי שכיח ושכיח אם הוציאו לאכילה הוי כגרוגרת. ומאי דכתב ואם לצביעה אגב אחריני נקטיה דה"ה בסתם וכן גרעינין הוו שכיח ושכיח. אך היכא דהוי שכיח ולא שכיח והשיעור המועט הוא שכיח והמרובה לא שכיח לא מיבעיא בסתמא דאזלינן בתר שיעור המועט שהוא השכיח אלא אפי' במוציא לדבר דלא שכיח שיעורו כשיעור המועט דהיינו השכיח והיינו ההיא דהמוציא תבן כמלא פי פרה לגמל דחייב משום דתבן הוי שכיח לפרה ולא שכיח לגמל. ולפ"ז עשבים דראויים לטלה ולגדי נהי דבסתמא חייב כמלא פי גדי אם הוציא כמלא פי גדי לטלה אינו חייב משום דעשבים שכיחי לגדי ולטלה וכדכתיבנא: הכלל העולה דכל דבר ששכיח ולא שכיח אם השכיח הוא השיעור המועט לא מיבעיא בסתם דחייב כשיעור המועט אלא אפי' במוציא לשיעור המרובה חייב כשיעור המועט והיינו ההיא דמוציא תבן כמלא פי פרה לגמל. ואם השכיח הוא השיעור המרובה בסתמא אזלינן בתר השיעור המרובה לקולא אבל אם הוציא לשיעור המועט חייב כשיעור המועט דהא עצה לפרה לא שכיח ואפ"ה קי"ל דמוציא עצה כמלא פי פרה לפרה חייב. אך בשכיח ולא שכיח דבסתם אזלי' לחומרא בהא מספקא לי אי אזלינן בתר מחשבתו לקולא וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד: ודע דמ"ש רבינו המוציא מורסן אם לאכילה שיעורו כגרוגרת וכו' וכ"כ גבי גרעינין אם לאכילה חמש פשטא דמלתא נראה דבכוונת המוציא מיירי רבינו. אלא שלפי זה קשה מ"ש ואם לזריעה שתים ובמוציא לזרע חייב בכל שהוא וכמו שפסק רבינו בפרקין דין כ'. והתוס' מכח קושיא זו כתבו אם לנטיעה שתים, פירוש אותן שהן ראויין לנטיעה א"נ

כלומר במקום שרגילין לנוטעם והוי סתמא לנטוע ע"כ. ולפ"ז אפשר לפרש כולהו בבי על פי סגנון זה שאם המורסן ראוי לאכילה או במקום שרגילין לאוכלו שיעורו בסתם כגרוגרת ואם ראוי ג"כ לבהמה שיעורו כמלא פי גדי דשכיח ושכיח אזלינן לחומרא. וכי אם היה ראוי לצביעה אזלינן בתר צביעה. וכן בבא דגרעינין ה"נ הוי פירושא. והנך רואה דרבינו ז"ל בכל השני בבות נקט בתחלה השיעור המרובה ואח"כ השיעור המועט לומר שאם היה ראוי לשיעור המועט אזלינן בתריה לחומרא ולא אזלינן בתר השיעור המרובה אלא היכא דהשיעור המרובה הוא השכיח והשיעור המועט הוא דלא שכיח:

הלכה יח

המת והנבלה והשרץ כשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פי"ד מהל' אבל):

הלכה כא

המצניע דבר לזריעה או לרפואה וכו'. משנה ר"פ המצניע ואמרינן בגמרא (דף ע"ח) בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא חייב. ואין הכונה דכל מצניע חייב ואם הצניע פחות מכגרוגרת לאכילה שהוא חייב. דפשיטא דבטלה דעתו של זה שהצניע פחות מגרוגרת לאכילה ולא מצינו שיהיה המצניע חייב אלא בהני דתנן ר"פ המצניע שהם לזרע ולדוגמא ולרפואה דכל הני אף דבסתמא בעו שיעורא הוא משום דכל הני לא שכיחי ומש"ה כיון שהצניע לדבר זה חייב דהא אחשביה גביה ולא שייך בזה לומר בטלה דעתו אצל כל אדם דהא איכא קצת בני אדם שמצניעין לזרע ולדוגמא ולרפואה כל שהוא. אבל במצניע פחות מכשיעור חוץ מהני דתנן בפ' המצניע פשיטא דאמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם דאלת"ה המצניע פחות מכשיעור חייב. והתוס' (דף ע"ו) ד"ה הואיל כתבו וה"ה דהו"מ למינקט הכא ולזרע ולרפואה אלא דלא כל דברים שייך בהו רפואה. אלמא דבדברים דלא שייכי בהו זרע ורפואה אין המצניע חייב אם הצניעם לאכילה. דאלת"ה תיקשי דשוו בשיעורייהו במצניע לאכילה אלא ודאי דכל המצניע פחות מהשיעורים האמורים במשנה לא עשה ולא כלום אלא במצניע לזרע ודכותיה. ומאי דאמרינן (בדף ע"ז) אי אצנעיה רבו מיחייב עילויה וכו' מיירי במצניע לרפואה או לדוגמא אבל אם הצניע רבו פחות מגרוגרת לאכילה לא מיחייב:

הלכה כב

דבר שאין דרך בני אדם להצניעו וכו'. (א"ה כתב ה"ה ומכאן שדם נדה או עצי אשרה וכיוצא בהן בשום שיעור אין חייבין עליהם. ועיין מ"ש הרב המחבר פרק י"ד מה' אבל):

הלכה כז

זרק כזית אוכלין לבית טמא והשלים כזית זה לאוכלים שהיו שם ונעשה הכל כביצה הרי זה ספק וכו'. בעיא דגמרא פרק המצניע (דף צ"א) זרק כזית תרומה לבית טמא מהו למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאת אוכלין כביצה בעינן ואסיקנא לעולם לענין שבת וכו'. וכתב ה"ה ויש לתמוה למה כתב רבינו אוכלין סתם ולא כתב אוכלי תרומה כלשון הבעיא וכו'. ואני תמה על ה"ה ז"ל לפי שיש מחלוקת בין הראשונים אם אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה דהתוס' והרמב"ן והרשב"א ס"ל דפחות מכביצה אין מקבל טומאה ורבינו ס"ל דלא נאמר שיעור זה דכביצה אלא לטמא אוכל אחר אבל לקבל טומאה אפי' כל שהוא וכמ"ש ברפ"ד מהל' טומאת אוכלין. והנה לסברת החולקים דס"ל דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה א"כ מה שנסתפקו בגמרא הוא משום דאם זרק כזית אוכלין לבית טמא והיו שם אוכלים אחרים ונעשה הכל כביצה שנמצא שנעשה הכל דבר חשוב שהרי נטמא אם חשוב שיעור גם לענין שבת, לפי דרך זה יש לחלק בין תרומה לחולין דדוקא תרומה שטומאתה אוסרתה איכא למימר דאף שזרק כזית כיון שהשלימו לכביצה ועשה מעשה שאסרו באכילה איכא למימר דגם לשבת חשיב הוצאה אבל בחולין שאין טומאתן אוסרתן לא חשיבא הוצאה פחות מגרוגרת. (א"ה עיין בתוס' ד"ה או לענין שבת שכתבו דהו"מ למפרך אמאי נקט תרומה. ובד"ה כגון כתבו כדברי הרב המחבר דכזית חולין כיון דאין איסור לאוכלו בטומאה לא שייך לומר מיגו דמצטרף לענין טומאה מצטרף לענין שבת). אבל לדעת רבינו דאף פחות מכביצה מקבל טומאה ע"כ מה שנסתפקו בגמרא אינו לפי שזה הכזית מקבל טומאה לפי שלא היה צריך לקבלת טומאה שיהיו שם אוכלין וישלימו לכביצה. אלא הטעם הוא לפי שעכשיו נעשה דבר חשוב דמטמא אחרים לפי שלטמא אחרים צריך כביצה. ולפ"ז פשיטא דאין חילוק בין תרומה לחולין דהכל הוא שוה שמטמאים את אחרים בכביצה ולא פחות והדבר מוכרח לדעתי דרבינו ז"ל לא גריס תרומה בלשון הבעיא:

פרק כב

הלכה יז

המכסכס את הסודר אסור מפני שהוא מלבנו כו'. כתב ה"ה דבמקצת ספרים כתוב הכא מיחזי כאולודי (ריחא) [חיורא] התם לא מיחזי כו' ולפי גירסא זו אין בפירושה הכרע רק משיקול הדעת. ולא ידעתי מהו כי היכי דכתב לפי גירסת רש"י דגריס התם מיחזי כאולודי (ריחא) [חיורא] בע"כ התם קאי אסודרא ה"נ לגירסת הרמב"ן דגריס הכא מיחזי

כו' ע"כ תיבת הכא קאי אכתניתא דהוא מיירי בה והתם לא מיחזי כו' קאי אסודרא א"כ ע"כ תרוייהו שרו ומה שיקול הדעת צריך בדבר שנפשט בהדיא בתלמוד וצ"ע. (א"ה עיין מ"ש הרב בעל ל"מ):

פרק כג

הלכה ד

אפילו להכות באצבע על הקרקע כו'. (א"ה ע' בכתבי מהרי"א סי' קנ"ד ובמ"ש הרב המחבר פ' שמונה מהל' בית הבחירה):

פרק כד

הלכה ז

אין עונשין בשבת אע"פ שהעונש מ"ע אינה דוחה את השבת. נסתפקתי בהא דכתב רבינו בפ"א מהל' רוצח שהרודף אחר חבירו ניתן להצילו בנפשו ויש בזה עשה דכתיב וקצותה את כפה ולא תעשה דכתיב לא תחוס עינך. וכן הרודף אחר אחת מכל העריות חוץ מן הבהמה ניתן להצילו מן העבירה בנפשו. אם היה זה בשבת מהו שנחלל שבת בשביל הצלתו מן העבירה. והנה ברודף אחר חברו להורגו פשיטא לי דמחללין שבת כדי להצילו דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ודמו של רודף כבר התירתו תורה ובשביל שהוא שבת פשיטא שלא נניחנו להורגו. אך מאי דמספקא לי הוא ברודף אחר אחת מכל העריות דאף שהתורה התירה דמו אפשר שלא נחלל שבת. ויש דוגמא לזה שהרי אף שהוא מצות עשה להרוג מחוייבי מיתת ב"ד מ"מ הוזהרנו שלא לענוש בשבת וכמ"ש רבינו בפרקין וא"כ ה"נ ברודף אחר הערוה שניתן רשות להורגו הוא אחד מדיני העונשים ואפשר שלא נחלל שבת בשביל זה. וכי תימא דלא חשיב חלול שבת משום דהוי מקלקל בחבורה. הא ליתא שהרי כתבו התוס' סנהדרין דף ל"ה ד"ה אין רציחה דוחה שבת דהרציחה חשיב תקון משום דיש לו כפרה. וה"נ חשיב תקון כיון שמצילו מן העבירה וכ"כ התוספות בפ' בן סורר דף ע"ג ד"ה חד למעוטי ע"ז יע"ש. ומההיא דאמרינן בפרק בן סורר דף ע"ד דר"א בר ר"ש אומר המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו דאלמא שרי לחלל שבת בשביל להצילו מן העבירה אף דאנן לא קי"ל כותיה היינו משום דס"ל דשבת אינה מן העבירות דניתן להצילו בנפשו וכמבואר שם. מ"מ נראה דליכא ראיה מהתם לנ"ד משום דע"כ התם גזרת הכתוב הוא דאיך יתכן דבשביל שלא יחלל זה שבת שנחלל אנחנו וכמו שתמהו שם התוספות בד"ה חד למעוטי ע"ז. וא"כ איכא למימר

דאף לר"א בר"ש שאני חלול שבת שהתורה התירה חלול שבת כדי שלא יחלל זה שבת אבל משום עבירה אחרת מנין לנו שנחלל שבת: שוב ראיתי להרי"ף בס"פ אלו עוברין דאוקמה להההיא דאמר בגמרא דף מ"ט אר"א ע"ה מותר לנוחרו ביוה"כ שחל להיות בשבת דמיירי כגון שהיה רץ אחר הזכור או אחר נערה המאורסה ביום הכפורים כו' שמותר להצילו בנפשו כדתנן ואלו שמצילין אותם בנפשם ע"כ. הרי לך מבואר דס"ל דכל אותם שמצילין אותם בנפשם הוא אפילו בשבת וכן מדברי רב שרירא גאון שהביא הר"ן שם בפירוש דברי ר"א הללו יש ללמוד כן דרודף אחר אחת מכל העריות מותר להורגו בשבת. אך כפי מ"ש התוס' דאוקמוה להההיא דר"א בע"ה שכופר להכעיס דהו"ל הריגתו כמו פקוח נפש שהוא לסטים וחשוד על הדמים דאי לאו הכי היאך מותר להורגו ביה"כ שחל להיות בשבת וכו'. אין ללמוד דין זה משום דשאני פקוח נפש דהא קי"ל דדוחה את השבת וכיון שהתורה התירה דמו של רודף פשיטא דנהרג אף בשבת וכדכתיבנא. אך ברודף אחר אחת מכל העריות עדין אפשר שאין מצילין אותו בנפשו בשבת שלא הותר לנו לחלל שבת בשביל להצילו מן העבירה והדבר צריך תלמוד. ודע דאליבא דר' יהודה דאית ליה דהאומר הניחו לו שלא יהרגני דאין הורגין אותו ואמרינן התם דר"י ס"ל דהא דקאמר רחמנא קטליה משום דמסר נפשיה לקטלא ואמרה תורה הצל דמה בדמו. נראה דפשיטא דאף בשבת הורגין אותו משום דחשיב רודף. אבל לרבנן דאית להו דאפגימתה קפיד רחמנא יש להסתפק אם הורגין אותו בשבת וצ"ע: סליק הלכות שבת